

К.В. ЖАДЬКО (кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту)

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій,
Запоріжжя

E-mail: only4job@ukr.net

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ САМООРГАНІЗАЦІЇ СУБ'ЄКТИВНОСТІ

Розглянуто філософсько-правові основи формування об'єктивної за змістом свідомості людини, необхідні для ефективного менеджменту організацій.

Ключові слова: держава, філософія, право, суб'єктивне, суб'єктне, організація, самоорганізація, менеджмент, менеджер.

Вступ

Проблеми, перед якими постало українське суспільство, породжені тим, що воно вийшло з системи, в якій домінував командно-адміністративний метод управління. Крім того, реалізовувалась хибна концепція про відмирання держави як нібито виключно паразитичного органу, який має замінити комуністичне самоуправління. Між тим держава – це насамперед інститут управління у взаємодії з громадянським суспільством, яке має використовувати її як засіб для досягнення цілей, підпорядкованих задоволенню всієї сукупності різноманітних матеріальних і духовно-культурних потреб та інтересів. Для виходу з перманентної кризи потрібно подолати стереотипи нерозумного минулого. Для цього слід здійснити нелегкий шлях духовного самонародження, разом із яким народжується й система управління як частина філософії життя, або ж життя філософії як вчення про об'єктивний розум попередніх поколінь.

Мета статті – обґрунтування необхідності подолання людиною як суб'єктом управління хибних уявлень про державу, сформованих на засадах надання свавільній суб'єктивній волі державотворчого статусу.

Обговорення проблеми

Обираючи сучасний шлях розвитку України, не лише її керманічі, але й пересічні громадяни повинні бути свідомими того, що, як зазначав ще Аристотель, на вченні якого побудована Західна цивілізація, лише в державі людина знаходить своє повне завершення як політична істота. Аналогічно Гегель: «Суттєвою приналежністю завершеної держави є свідомість, мислення; тому держава знає, чого вона хоче, і знає це як мислене» [1, с. 305]. Це означає, що індивідові недостатньо знати себе як певне природне органічне ціле і бажати зберегти подібну психофізіологічну ідентичність в умовах поза його свідомої волі сформованого політичного організму. При цьому зовсім не йдеться про тоталітарний тиск держави, про її право на тоталітарний контроль самосвідомості особи, як це часто приписували Гегелю. Навпаки, він застерігає від тоталітаризму з боку церкви і релігій,

які, маючи справу з абсолютною божественною волею, з благочестям, яке вище закону (для них), претендують на підпорядкування собі держави та її інститутів. «Держава є розвинений дух і висуває свої моменти при світлій свідомості (науки – авт.): завдяки тому, що поміщене в ідеї виступає назовні, у предметність, держава являє себе як кінцеве, як область людського, між тим як релігія являє себе як область безкінечного» [1, с. 305].

Держава, отже, є формою загального в самій дійсності, в якій людина стає для себе самої дійсною в своєму існуванні. Ні в релігії, ні в церкві вона не має такого статусу. «Держава є організм, тобто розвиток ідеї в свої відмінності. Ці розрізнені сторони утворюють подібним чином різні влади, їх функції і сфери діяльності, засобами яких всезагальне безперервно з необхідністю породжує себе; а через те, що воно якраз у своєму породженні наперед послане, то і зберігає себе. Цей організм є політичний устрій: він вічно виходить із держави, як і держава, в свою чергу, зберігається завдяки йому; якщо ж обидва вони розходяться, якщо розрізнені сторони стають незалежними, то єдність, яка їх породжує, більше вже не покладена» [1, с. 293].

Саме таким має бути об'єктивний погляд на дійсність ідеї, яка має не лише всезагальний статус. Дійсністю стає те, що може діяти з необхідністю. Якщо людина не піднімає рівень своєї свідомості до пізнання поняття як ідеї в її необхідності, вона не володіє істиною щодо себе самої, діє свавільно, суб'єктивно. «Вся справа в тому, щоб закон розуму і закон особистої свободи взаємно проникали один в одного і щоб моя особлива мета стала тотожною всезагальному; в протилежному випадку держава зависає в повітрі» [1, с. 291].

Об'єктивною реальністю володіє пізнавальна, а не світосприймальна спрямованість розуму. Це не звично, а тому звичайній чуттєвій свідомості складно подолати думку про власну недоторканість, тобто свободу від впливу на свідомість матеріальних об'єктів, і вона обирає хибний шлях суб'єктивності й суб'єктивізму. Потрібно мати на увазі, що об'єкти сприйняття, будучи мінливими за своєю природою, породжують швидше суб'єктивність, ніж об'єктивність. І хоча держава має суб'єктивно-предметну дійсність у вигляді своїх установ, все ж її об'єктивна дійсність в необхідності її існування як чинника збереження духу народу, без якого він лише поняття розсуду. Ось чому «і держава має вчення, бо її установи і взагалі значиме для неї в питаннях права, державного устрою і т.ін. по суті в якості закону втілені в форму мислі, а оскільки держава – не механізм, а розумне життя само-усвідомленої свободи, система світу моральної вдачі, то умонастрій, а також і усвідомлення його в принципах, являє собою суттєвий момент у дійсній державі» [1, с. 300]. Якщо порівняти народний умонастрій українського суспільства, в ньому якраз і проявиться та неосвіченість, на яку звертає увагу Гегель. Значна частина населення не розуміє, чому розпалась попередня «могутня і вічна» держава і для чого їм потрібна нинішня українська. І це біда не тільки українців. Значна доля росіян не розуміє, яку незалежність отримала Росія 12-го червня 1990 року. Якщо хто не розуміє,

це означає, що в нього немає розуму в якості усталених навичок аналітико-пізнавального мислення. А без цього зрозуміти державу як поняття, ідею, дух неможливо. «Неосвічені люди отримують задоволення в резонерстві та осуді, бо знайти гідне осуду легко, важко пізнати хороше і його внутрішню необхідність. ...Замість того, щоб подолати свою думку за допомогою праці і занять, а своє воління підпорядкувати дисципліні й піднести його таким чином до виконання вимог свободи, найпростіше, звичайно, відмовитись від пізнання об'єктивної істини, зберегти почуття пригніченості, а разом із тим і зарозумілість, і в самому благочесті володіти вже всім тим, що воно вимагає, для того, щоб проникнути в природу законів і державних установ, винести над ними свій вирок і вказати, якими вони повинні були бути і якими їм належало бути» [1, с. 292,297]. Таких «благочестивих» досить, тому реальне просування державності в Україні здійснюється досить повільно. Протест проти держави, властивий українцям, це насамперед протест проти її установ, які чинять не правочинно, а більшою мірою злочинно. Що не виправдовує їх, адже створення міні-держав у вигляді громадянських об'єднань та організацій різного спрямування, включно з бізнесовими, саме в їх інтересах. Але для цього потрібно розуміти розум понять як засіб до їх перетворення в ідею життя. Без розуму – не життя, а нежить...

Отже, саме наявність державного – в тому сенсі, що людина є істотою політичною, громадською, суспільною – умонастрою свідчить про реальність самої держави. Інакше будуть установи, ототожені з державними, а духу та ідеї державності не буде; будуть форми групової сумісності, але не усвідомленої як необхідність, що визначає соціальний статус людини. Держава як духовний соціум – це суспільно-практична форма розуму, який об'єктивно реалізує себе в житті людей. Хоча йому тут складніше, ніж у фізичному світі, де він втілений адекватно у вигляді лінійних законів. У суспільстві він реалізує себе через політичний устрій, через форми, в яких він здійснює свою владу. Це законодавча, яка утверджує загальне; урядова, що реалізує особливі сфери і окремі випадки під кутом зору загального; влада правителя – фактично управлінця, що йде в річищі становлення конституційної монархії, яку Гегель вважав здобутком Нової історії. Їх розділ умовний, а не абсолютний: умовою розподілу влади повинно бути те, що вони різною мірою реалізують ідею розуму, яку й несе в собі ідея і дух держави. «Адже державний устрій не є щось створене: він являє собою роботу багатьох віків, ідею і свідомість розумного тією мірою, якою воно розвинене в даному народі» [1, с. 315]. Звідси постійні життєві драми тих, хто йде попереду міри, яку має народний розум. З іншого боку, це і трагізм народу – його часто намагаються вести до такої мети, яку він нездатен осмислити і зрозуміти. Але такий провідник не може вважатись розумним, адже розум знає себе і свої можливості. Принаймні, це дуже цікава проблема у всіх її проявах. Бог як біблійний персонаж також помилився, пославши єдинорідного і єдиносутнісного за духом розуму сина до людей, які й вчинили над ним суд згідно міри свого розуміння суті духу і розуму. Проте в цьому випадку був і момент розуму: людей потрібно

Жадько К.В., 2013

вразити чимось надзвичайним, аби вони після цього відійшли від очевидності й почали замислюватись.

Якщо розум являє собою єдине начало світобуття, то і його розумне воління в державі має йти від однієї особи, здатної діяти розумно. «Влада государя сама містить у собі три моменти тотальності: всезагальність державного устрою і законів, нарада в якості відношення особливого до всезагального і момент останнього рішення в якості самовизначення, до якого повертається все інше і від якого бере початок дійсності. Це абсолютне самовизначення складає відмітний принцип влади государя як такої, який повинен бути розвинений у першу чергу» [1, с. 316]. Справді, будь-яке визначення будь-чого завжди існує як автономне авторське визначення. Можуть бути співавтори, які щось визначили автономно, але незалежно один від одного. Якщо приймається якесь рішення на нараді, ідея визначення змісту рішення завжди має автора, якого можуть підтримати. У разі прийняття державного або ж управлінського рішення в межах якоїсь організації відповідальність за нього, хоча й прийнята колегіально, все одно значно більшою мірою лежить на тому, хто першим його запропонував. Тому існує об'єктивна логіка в думках Гегеля стосовно того, чому він починає розгляд внутрішнього права держави з влади правителя, якому належить «абсолютне (окреме) самовизначення» як принцип побудови і організації політичного устрою. Влади розділені, але відповідальність одна і єдина – відповідає моністичний, але оскільки йдеться про владу, монархічний принцип її конституювання. Звідси й конституційна монархія: влада (порядок, якого всі бажають) має належати одному принципу (отже, одному принцу).

Зважаючи на такий підхід, Гегель скептично ставиться до демократичного елемента в політико-державному устрої. «Що всі в окремішності повинні особисто приймати участь в обговоренні і вирішенні спільних державних справ, оскільки всі вони – члени держави і справи держави – це справи всіх, і всі мають право впливати на їх рішення своїм знанням і своєю волею – уявлення, яке хотіло б увести в державний організм демократичний елемент без всякої розумної форми, між тим як він такий лише засобами такої форми; це уявлення лише тому так розповсюджене, що воно зупиняється на абстрактному визначенні, згідно якого кожен є членом держави, а поверхневе мислення тримається абстракцій» [1, с. 346-347]. Абстрактне – це відчужене, відсторонене. Конкретне – те, що органічно властиве людині як духовній істоті, тому не може бути в неї забране. Людина, яка знає себе як розум, знає також себе як державу: нею володіє загальне, але й вона як індивідуалізоване особливе володіє в собі і для себе загальним. Якщо такого рівня духовності в свідомості людини немає, сприйняте нею поняття не може бути для неї своїм в духовно-практичному сенсі. Безперечно, що всі повинні і мають право приймати участь в державних справах; але це не означає, що всі можуть дати державі як втіленому розуму розумну пропозицію, розумне рішення. Щоб дати розумні пропозиції, потрібно, з одного боку, намагатись розвивати в собі розуміння

її сутності, з іншого, мати досвід управлінських пропозицій на рівні первинних організацій. Крім того, бажано бути самокритичним, адже в разі їх неприйняття реакція має бути не образливо суб'єктивною, а, навпаки, позитивною – лише в такому разі здійснюється духовний саморозвиток в умовах зацікавленого спілкування.

Проте пізнавальний шлях людини не розпочинається з того, що загальне як закон дається їй саме собою. Не дається їй у сприйняттях і держава як соціально-політична цілісність – вона є формою знання, яке є результатом цілеспрямованого пізнавального способу життя індивіда. Гегель якраз і зазначає, що «конкретна держава є розчленована на його особливі кола ціле; член держави є член такої верстви; тільки в цьому його об'єктивному визначенні він може бути взятий до уваги в державі. Його загальне визначення взагалі містить двоякий момент. Він є приватна особа, а як мисляча – також усвідомлення і воління загального. Проте це усвідомлення і воління лише тоді не пусті, а наповнені і дійсно життєві, коли вони наповнені особливістю, а вона є особлива верства і призначення, або, інакше кажучи, індивід є рід, але має свою іманентну всезагальну дійсність як найближчий рід. Тому він досягає свого дійсного і життєвого призначення для корпорації, общини і т.п., причому для нього залишається відкритою можливість вступити засобами свого уміння в будь-яку сферу, для якої він виявиться придатним, у тому числі й у всезагальну верству» [1, с. 347]. Нею і є держава як цілісний політичний організм, як загальне не за місцем проживання індивідів, а як дух загального, найбільшою мірою презентований розумом. Тому без розуму вважати себе членом держави і претендувати на рівнозначну участь в організації політичного устрою було б некоректно. Більше того, згубно для існування самої держави.

Формою демократичності держави є представницька організація влади, яку здійснюють повноважені депутати від тих, хто може розрізнити в них особливе і всезагальне і обрати останнє як репрезентативний принцип певної спільності, яку депутат має представляти в законодавчому органі. Гарантією того, що обрані депутати гідні представляти спільний інтерес певної спільності і, відповідно, загальний інтерес держави, є, по-перше, практичні навички, отримані участю в роботі певних організаційних, включно до власне державних, структур; по-друге, наявність відповідного умонастрою, знання суті інтересів держави і громадянського суспільства. «Суб'єктивнадумка про себе схильна вважати вимоги таких гарантій, коли вони пред'являються так званому народу, зайвими, навіть образливими. Проте держава має своїм визначенням об'єктивну, а не суб'єктивну думку і власну довіру до цієї думки; індивіди можуть бути для держави лише тим, що в них об'єктивно можна пізнати і випробувати» [1, с. 349]. А об'єктивне це і є умонастрій, а не настрій, зумовлений психофізіологічними чинниками, які завжди переважають у громадській думці народу, підданій емоціям як домінантному стану колективної психіки. Так, емоціям, тому що поверхнева думка, поверхнєве мислення індуктивне, йде від порівнянь між емпіричними об'єктами, якими є інші по відношенню до «мислителів» індивіди і по

Жадько К.В., 2013

відношенню до яких «мислитель» вважає себе зразковим у розумінні тих справ, які є предметом його мислення. Індукція ж є таким способом пізнавальної діяльності, який «розкручує» навкруг себе силове електромагнітне поле, розряди якого (напруга) вражають і паралізують об'єкти своєї зацікавленості. Мовою психології таке силове поле і є емоція. А нормальним станом, який тільки й може дати об'єктивні пізнавальні результати, є стан спокою, властивий діалектичному мисленню, яке має справу з текстами, змістом понять, порівнюючи які, народжується дух знання як дух спокійний, розмірений, визначений, але водночас творчий, такий, що народжує в людині відповідний умонастрій у вигляді спрямування на загальне, емпірично досяжними адекватними продуктами якого якраз і є певні людські спільноти, серед яких первинною є держава.

Свою всезагальність для народу вона, як і суд, демонструє публічністю дебатів сторін, які представляють законодавчий орган. Народ проявляє свій державницький умонастрій тим, що бажає бути обізнаним стосовно змісту проблем, які обговорює законодавчий орган. «Надання цієї обізнаності має ту всезагальну сторону, що лише таким чином громадська думка приходять до істинних думок і до розуміння стану і поняття держави і її справ і тим самим досягає здатності судити про них більш розумно; крім того, вона знайомиться зі справами і вчиться поважати таланти, чесноти і навички державної влади і посадових осіб. Ці таланти набувають завдяки такій публічності вирішальну можливість розвитку і підґрунтя вищої честі, а ця публічність, у свою чергу, служить засобом проти зарозумілості окремих осіб і маси, а також засобом, причому одним із найважливіших, зростання їх освіченості» [1, с. 351]. Це вкрай важливий момент, який потрібно враховувати емпіричним теоріям менеджменту. Адже Україна не пройшла етапи, характерні для європейських народів періоду Нової історії. А саме: Відродження, Гуманізму, Реформації та Просвітництва. А це урок в першу чергу світоглядно-методологічного впливу на свідомість кожної людини, виведеного засобами філософії на рівень, необхідний для формування людини як автономного суб'єкта життєдіяльності. Адже без такого стану воля людини не буде розумною, асхильною до домінування у вчинках суб'єктивності й суб'єктивізму, залишиться патерналістською, залежною від свавілля суверена. Тут не можна ототожнювати обізнаність і начитаність з просвітленістю свідомості методологічним потенціалом понятійно визначеного знання.

Доба Нового часу й Нової історії – це період соціальної творчості, зумовлений тим, що індивід як природна істота набув статусу суб'єкта організації суспільства на шляху від себе до інших споріднених за інтересами й потребами індивідів. Це також період створення держав-республік, що стали наслідком громадянської активності вільних від фізично-примусової залежності від своїх володарів. Це період, коли почали формуватись і сформувались політичні ідеології, не можливі без того, щоб люди у своїй переважній більшості не відчували потреби у свободі, рівності, братерстві, солідарності, справедливості. Врешті в тому, що вони політичні

Філософсько-правові засоби самоорганізації суб'єктивності

істоти, для яких істотним є шлях створення організацій, в яких би вони мали реальні можливості для розвитку своїх здібностей, стали б здатними до такого способу життя. Ця доба також вивела на історичну арену видатних громадських діячів, як і видатних вчених, мислителів, літераторів, теологів тощо. Зважаючи на те, що теорії менеджменту є основою для формування специфічної верстви менеджерів, є необхідність розкрити в цьому сенсі моністичну й водночас монархічну природу розуму. Коли філософи, в тому числі Гегель, вели мову про конституційну монархію як найкращий витвір Нового часу, варто розуміти, що саме вони мали на увазі. Це, насамперед, те, що неосвічений спосіб мислення полягає в тому, що «мислять про щось інше, ніж те, в чому є мислення». «Своє» для мислення – це поняття, категорії, це інші їх визначення і значення, це внутрішні трансформації самого мислення, завдяки яким воно є самодостатнім у собі процесом. Логіка мислення і є його практикою і методом, завдяки чому мова буденної свідомості, жорстко прикута до матерії природного буття, переходить у понятійну свідомість як пізнавальну, в межах якої з необхідністю здійснюється абсолютна тотожність змісту і форми, істини і достовірності. Ця «межа» збігається зі всією системою логічного саморозкриття мислення, являючи процесу пізнання абсолютне знання того, що всі його проблеми вирішуються в синтезі всіх протилежностей, охоплених діалектичним методом. «Абсолютне знання є істина всіх способів свідомості, тому що... лише в абсолютному знанні повністю долається розрив між предметом і достовірністю самого себе, і істина стала рівною цій достовірності такою ж мірою, як ця достовірність стала рівною істині» [2, с. 102]. Емпіричні науки починають з аксіом і дефініцій, взятих із поза-пізнавального процесу. Це, вважає Гегель, неприпустимо. Предмет філософії – пізнавальне мислення. Тому щоб відбулась філософія, має бути історія пізнання. Саме через це буденна емпірична свідомість не є розумною – вона не бере і не може взяти уроків у історії, тому проявляє свій суб'єктивізм.. Зазначимо, що головна причина цього – історія не дається людині в її сприйняттях. Це також головна причина недовіри буденної свідомості до науково-теоретичного знання, небажання народної більшості стати на шлях розумно-вольових занять наукою. Адже їй здається, що знання своїм головним джерелом мають саме емпіричний досвід.

Насправді ж істина відкривається не на початку перцептивного сприйняття, а в кінці пізнавального процесу як процесу апперцепції, – лише тоді для аналітичного розуму з'являється очевидність того, чи був початок обраний вірно чи ні. Якщо вірно, маємо чисту науку, звільнену від протилежності свідомості та її предмета. Це чистота логіки, тому така філософія є науковою, об'єктивною. Логіка діалектичного мислення, на відміну від індуктивно-емпіричного способу узагальнення, оминає небезпеку формування звички мислити від окремого й особливого, яка фактично закриває шлях до істинно філософського мислення в стихії загального і від нього до особливого одиничного й окремого. В діалектичному мисленні поняття й категорії не визначаються за

Жадько К.В., 2013

формальними ознаками – всі вони мають статус необхідності як органічної сходинки пізнавального процесу в цілому. «Система логіки є цариною тіней, це світ простих сутностей, звільнених від будь-якої чуттєвої конкретності. Вивчення цієї науки, тривале перебування і праця в цій царині тіней є абсолютна культура і дисципліна свідомості. Свідомість зайнята тут справою, далекою від чуттєвих споглядань і цілей, від почуттів, від світу уявлень, які мають лише характер догадок» [2, с. 113]. Ми наводимо ці начебто суто філософські пізнавальні думки з огляду на те, що відносини між людьми будуються саме на емпіричному досвіді сприйняття. Звідси звичний поділ людей на «хороших, добрих» і «поганих, злих». Отже, формуючи певний колектив, його творець, формувач-менеджер-управлінець, якщо бажає досягти цілей, зобов'язаний поставити під сумнів свої враження як від первинних вражень про суто зовнішній вигляд людей, яких він обирає, так і тих характеристик, які претенденти чи будь-хто інший надає йому в письмовому вигляді. Тут має діяти мудре правило, згідно якого «за одягом зустрічають, а за розумом проводжають».

Такий підхід безпосередньо впливає із системи логічно сформованого знання, яке базується на принципах системної роботи об'єктивно спрямованого розуму. Це, по-перше, принцип тотожності начала і принципу, який дозволяє реалізувати моністичну модель саморозвитку як світу природи, так і світу пізнання; по-друге, принцип сходження системи від абстрактного до конкретного знання, яким і є системно-цілісне теоретичне його відтворення; по-третє, принцип тотожності історичного і логічного, де історичне є логічно впорядкована емпірична свідомість, підпорядкована принципам системи і трансформована в понятійно-категоріальне буття пізнавального діалектичного мислення. Створивши на таких засадах будь-яку організацію, можна сподіватись на її ефективну роботу, тому що буде діяти примножена продуктивна сила асоціації, в якій зазначені принципи побудови системи знання тотожні формі людської співпраці, оскільки воно втілене в ній.

Наведене дозволяє стверджувати, що саме об'єктивний розум, презентований сучасникам у вигляді об'єктивної логіки розвитку історії, конститує сучасність. Звичайно, що це не лінійний розум, але для мислення, робота якого полягає в умінні знайти лінію розвитку будь-якого об'єкта, в тому числі «осьову лінію» розвитку суспільства в єдності різноманітного, яке його постійно супроводжує. Виявиться, що, попри всі відхилення від неї, в історії людства діє монархічно-моністичний принцип його конституювання. Гегель тому й виходить із того, що поняття монарха, а не будь-яка емпірична особа в якості монарха, «полягає в тому, що воно не виведене, а повністю народжується (починається) з себе». Це якраз і означає, що Буття визначене моністичним началом, яким є Розум, Закон, Абсолют. Як і те, що при розробці теорій менеджменту під кутом зору використання методологічного потенціалу філософії як найвищого рівня понятійно-категоріального мислення не можна ототожнювати їх – понять – зміст із суб'єктивною зарозумілістю конкретного монарха чи будь-кого з політичних

Філософсько-правові засоби самоорганізації суб'єктивності

діячів держави, Потрібно виходити з того, що об'єктивний дух світобуття втілений в конкретній особі, і вона, попри всі суспільні негаразди для себе особисто, все ж має всі реальні можливості стати суверенною особою, монархом. «Народ, взятий без свого монарха і необхідно й безпосередньо пов'язаного саме з ним розчленування цілого, є безформна маса, яка вже не є держава і не володіє більше жодним із визначень, наявних тільки у сформованому всередині себе цілому, не володіє суверенітетом, урядом, судами, керівництвом, соціальними прошарками і чим би то не було» [1, с. 320-321].

Додамо, що перманентно драматичний кризовий розвиток України в добу її Незалежності багато в чому, якщо не у всьому, зумовлений якраз відсутністю національної об'єднавчої ідеї, без якої й надалі її історію супроводжуватиме детермінований хаос. Розпад СРСР, як і інших безідейно створених державних об'єднань, також відбувся через відсутність ідеї, яка б єднала й надихала на звершення всі різнокультурні суб'єкти. Звичайно, була ідея побудови комунізму, але вона не була навіть ідеєю життєтворчості комуністичної партії, тому що її розуміли у вигляді кінцевих гасел, а не «крота» історії, який рие у вірному об'єктивному напрямку. Аналогічно з будь-якими організаціями, чому, власне, й потрібна філософія менеджменту в якості методології, а не просто методика створення й управління організаціями. Розум в якості пізнаного закону, що є проявом об'єктивної загальної необхідності, знімає страх суб'єктивного свавілля, яке міститься у виразі «я хочу». Тут Я – розум, який має силу влади, тому що це влада, яку проявляє свобода розумної волі. То ж треба зняти побоювання перед тим, що «я хочу» означає особу емпіричного монарха. Йому не дозволяється нічого свавільного; «напроти, він пов'язаний конкретним змістом народ, і якщо конституція дієва, йому часто залишається лише поставити своє ім'я. Але це ім'я важливе; це вершина, за межі якої не можна вийти. ...Це «я хочу» утворює велику різницю між античним і сучасним світом і тому воно повинно мати у великій споруді держави своє особливе існування. На жаль, це визначення вважається лише зовнішнім і довільним» [1, с. 322-323].

Таким чином, для органічного поєднання суб'єктивної вдачі людини як прояву в ній природної об'єктивності з об'єктивністю, якої потребує суспільне життя для забезпечення ефективності свого гуманістично спрямованого розвитку, потрібно об'єктивне природне індивідуальне суб'єктивне начало використати розумно. Що означає – у напрямку, який би сприйняла і сама конкретна у своїй емпіричній достовірності людина, і найближче соціальне оточення. Тобто, потрібно суб'єктивній схильності надати суб'єктне спрямування. Людина є рабом своїх схильностей лише в тому випадку, коли вони діють у ній спонтанно, неочікувано для неї самої, тому непрогнозовано в наслідках і для неї, і для оточення. Звідси постійні й численні точки біфуркації та флуктуаційні процеси суспільства. Вони тим менші, чим більшою мірою в соціально-духовному сенсі воно структуроване. Це, в свою чергу, залежить від того, якою мірою особливе індивідуальне просякнуте усвідомленим всезагальним. Індивідуальні в своїх

Жадько К.В., 2013

особливих проявах начала духу світової історії об'єктивовані як у видатних історичних особах, так і, на думку Гегеля, в «чотирьох всесвітніх царствах». Перших багато, тому що надмір суб'єктивності авторів у доборі таких особистостей. Тими царствами, в яких панував дух абсолютної всезагальності, є, на думку Гегеля, східне, грецьке, римське і германське. Завдяки тому, що в історії цих народів дух особливості не розчинився у тотальності всезагального світового об'єктивного духу, а піднявся у своїх понятійних визначеннях до ідеї втілення в дійсність того розуму, який містився в «моральній вдачі» цих народів, вони і створили незрівнянні зразки культури і цивілізації. Кожне царство своєрідне, специфічне, не схоже на інші; разом узяті вони складають зміст всесвітньої історії в її необхідних проявах, те тло, долучаючись до якого, можна надихнутись енергією життєдіяльності.

Висновки

Для філософії менеджменту важливо відзначити наступне. Не тільки всесвітня історія багата специфічною своєрідною різноманітністю культур, але й кожне суспільство. Проблема в тому, щоб соціальна творчість при створенні організацій розвивала властиву кожній людині універсальну суб'єктивність як суб'єктність, до якої об'єктивно приєднуються споріднені суб'єктивності. Так реалізується принцип світобудови – подібне притягується, приєднується до подібного, тому що це об'єктивно, природно з точки зору самоорганізації. Людина, свідома цього закону як принципу, не буде чинити спротив. Напроти – буде сприяти його дії, бо це синергія – співпраця природно-фізіологічного і природно-соціального в ній самій.

Напрямки подальших досліджень. Потрібно всебічно досліджувати засоби впливу на свідомість людей, насамперед молодого покоління, методик навчання, адже нині в Україні існує масова система вищої освіти, до якої долучена більшість молоді. Подолати суб'єктивність в її стихійно-афективному прояві здатна лише напружена пізнавально-наукова індивідуальна робота. Суто інформативна діяльність не може сформувати стійкі переконання.

Список використаної літератури

1. Гегель Г.В.Ф. Філософія права / Г.В.Ф. Гегель. – М., «Мисль», 1990. – 524 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Наука логіки. В 3-х т. / Г.В.Ф. Гегель. – М., «Мисль», 1970. – Т.1. – 501 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Hegel G.W.F. Philosophiya prava [Elements of the Philosophy of Right] / G.W.F. Hegel. – М., «Mysl'», 1990. – 524 s.
2. Hegel G.W.F. Nauka logiki [Science of Logic]. V 3-h t. / G.W.F. Hegel. – М., «Mysl'», 1970. – Т. 1. – 501 s.

Е.В.ЖАДЬКО

Запорожский институт экономики и информационных технологий, Запорожье

**ФИЛОСОФСКО-ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА САМООРГАНИЗАЦИИ
СУБЪЕКТИВНОСТИ**

Рассмотрены философско-правовые основания формирования объективного содержания сознания человека, необходимые для эффективного менеджмента организаций.

Ключевые слова: государство, философия, право, субъективное, субъектное, организация, самоорганизация, менеджмент, менеджер.

K. ZHADKO

Zaporizhzhya Institute of Economics and Information Technologies, Zaporizhzhya

**PHILOSOPHICAL AND LEGAL MEANS OF SUBJECTIVITY' SELF-
ORGANIZATION**

This article describes the philosophical and legal basis of the objective content of human consciousness' formation, necessary for the effective management of organizations.

Keywords: State, philosophy, law, personal, subjective, organization, self-organization, management, manager.

Стаття надійшла до редколегії 22.12.12

Прийнята до друку 27.12.12